

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ
ЯК ФАКТОРУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У статті охарактеризовано методи активного навчання, які використовують у системі підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. Особливу увагу звернено на навчально-педагогічні ігри як ефективний метод підготовки студентів. Представлено результати експериментального дослідження.

Ключові слова: *методи активного навчання, навчально-педагогічні ігри, вчитель іноземної мови початкової школи, вміння.*

У зв'язку з реформуванням змісту освіти України, започаткуванням початку навчання в школі з шести років та оволодінням учнями англійською мовою з другого класу актуальним стало удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи, зокрема тих, які викладатимуть іноземну мову.

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи у ВНЗ базується на лекційних і семінарських формах навчання, які, зазвичай, зорієнтовані на передачу інформації, а не на розвиток професійних умінь. Аналізуючи стан підготовки студентів у різних закладах освіти, ми дійшли висновку, що слід звернути увагу на методи активного навчання, оскільки такий вид роботи дає змогу сформувати знання, професійні вміння та навички студентів через залучення їх до інтенсивної пізнавальної діяльності [6, с. 4]. Їх використання активізує мислення, сприяє виробленню самостійного творчого рішення, підвищенню ступеня мотивації й емоційності, забезпечує практичну підготовку кожного студента до професійної діяльності. До методів активного навчання, за визначенням П. Щербаня, належать такі, під час застосування яких "...студент змушений активно здобувати, переробляти й реалізовувати навчальну

інформацію, подану в такій дидактичній формі, яка забезпечує об'єктивно й значно вищі порівняно з традиційними способами результати навчання практичної діяльності [6, с. 8]". Такими методами є дискусії, співбесіди, практичні вправи, розв'язання педагогічних задач і психолого-педагогічних ситуацій, конфліктів, самостійне вивчення й аналіз наукової літератури і передового педагогічного досвіду, організація і проведення навчально-педагогічних ігор.

Проблеми професійної підготовки вчителів із використанням методів активного навчання, зокрема ділових ігор, представлено у працях Л. Волкової (педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю), М. Воровки (ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності), В. Коломієць (формування професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор), І. Куліш (дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету), О. Штепи (рольові ігри в системі формування мовленнєвої майстерності педагога) та інших.

Мета статті – проаналізувати методи активного навчання і доцільність їх використання у системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи.

Проаналізувавши психолого-педагогічні та методичні джерела, ми визначили спеціальні професійні вміння та знання, необхідні майбутнім учителям іноземної мови початкової школи для організації навчальної діяльності учнів. У контексті нашого дослідження вміння – це здатність організовувати навчальну діяльність на основі набутих знань і навичок відповідно до основних функцій учителя (навчальної, розвивальної, мотиваційної, комунікативної, конструктивно-планувальної, діагностичної, організаторської та виховної). Вказані функції педагогічної діяльності не реалізуються ізольовано, а лише в єдності, хоча в різних ситуаціях якась із них може стати домінуючою.

Для вчителя іноземної мови в початковій школі професійно важливими є

вміння організувати професійну діяльність, насамперед урахувавши особливості розвитку молодшого школяра, активно впроваджувати інтерактивні форми навчання, створювати сприятливий психологічний клімат на уроках та в післяурочний час, оцінювати й аналізувати власну педагогічну діяльність, відповідно до висновків віднаходити шляхи і способи вдосконалення своєї роботи [4, с. 4–5], тобто бути готовим здійснювати керівництво навчальною діяльністю учнів. Стану готовності передують підготовка, що характеризується оволодінням певним мінімумом знань, навичок і вмінь для успішного результату діяльності. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності учнів – це цілісний процес взаємодії викладача і студентів: викладач організовує навчальну діяльність студентів, формуючи вміння організувати означену діяльність з молодшими школярами.

На основі узагальнення отриманих результатів анкетування, інтерв'ювання, спостережень, бесід зі студентами під час практики, вчителями іноземних мов початкової школи, аналізу наукових праць доходимо таких висновків: по-перше, сучасний стан розвитку вищої педагогічної освіти України потребує переосмислення змісту підготовки вчителів іноземної мови початкової школи, зберігаючи традиційну практику викладання професійних психолого-педагогічних дисциплін, збагативши її новими досягненнями, які формуються в методиці вищої школи [2, с. 37]; по-друге, для підготовки студентів ефективними є методи активного навчання, зокрема навчальні педагогічні ігри, вчені підходять до їх характеристики з різних позицій, проте сутність і мету вбачають у формуванні й закріпленні професійних умінь та навичок у майбутніх фахівців. Дослідники вказують на розвиток комунікативних навичок, творчості, формування активної позиції майбутніх учителів, розвиток самостійності у таких іграх, що є вагомим у практичній роботі педагога. Через практичне використання своїх знань, умінь та навичок студент краще оволодіває технологіями й методами професійної діяльності, а не стає пасивним спостерігачем. Наша мета полягала в формуванні у майбутніх учителів іноземних мов професійних умінь та навичок організувати

навчальну діяльність учнів початкової школи. Основні завдання – закріплення знань про навчальну діяльність учнів початкової школи, методика організації різних форм навчальної діяльності та практичне оволодіння вміннями керувати процесом вивчення іноземної мови молодшими школярами.

Ефективність застосування таких методів залежить від урахування викладачем умов навчання та усвідомлення можливості виникнення низки організаційних проблем з метою їх запобігання. Так, у педагогічних іграх змодельовано діяльність вчителя та учнів, діяльність фахових спеціалістів (учитель іноземної мови у початковій школі). Студенти, які виконують ролі вчителів, діють відповідно до своїх нахилів, уподобань. Студенти, які виконують ролі учнів, імітують поведінку, проявляють творчий підхід до справи, створюють різні педагогічні ситуації. Викладач виконує роль режисера мистецької дії, в якій беруть участь усі “діти” класу [5, с. 93]. Важливим елементом є варіантність рішень майбутнього вчителя в тій чи іншій ситуації, залежно від рівня його знань, умінь та навичок.

Навчальна педагогічна гра має свої переваги та недоліки. Основною перевагою, на думку М. Воровки, є те, що зміщується акцент із “системи знань” на “систему формування навичок, умінь, способів поведінки”. Можливі труднощі можуть бути пов’язані з недостатнім рівнем комунікативної компетентності майбутніх педагогів, а також із тим, що учасники гри перебувають в умовній ситуації, коли поведінка ефективна, якщо студент володіє змістом і усвідомлює специфіку діяльності. У процесі гри може виникнути конфлікт думок та інтересів [1, с. 8]. Ускладнити навчання можуть деякі організаційні проблемні моменти, зокрема відбір учасників гри (нездатність до ігрової чи групової діяльності певних осіб), невдалий розподіл ролей між учасниками гри, недостатній рівень підготовки керівника навчально-педагогічних ігор (відсутність чи недостатність теоретичних знань або невміння використовувати їх на практиці, нездатність до керівництва ігровим процесом тощо) [3, с. 68–73]. Перевагами педагогічних ігор є максимальна активність студентів, зацікавленість ними в навчанні, проте організаційні проблеми (потреба у зручному приміщенні, меблях для проведення ігор тощо)

забирають багато часу, іноді позапланового.

Ураховуючи отримані результати наукового пошуку, було передбачено поступове формування у майбутніх учителів іноземної мови початкової школи умінь організації навчальної діяльності. З цією метою створено експериментальну групу (148 студентів) 4-5 курсів спеціальності «Початкове навчання» (спеціалізація «Англійська мова») Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Тема першої навчально-педагогічної гри – “Урок як основна форма організації навчання іноземної мови”. Плануючи проведення гри, ми послуговувались рекомендаціями П. Щербаня, описаними ним у праці “Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах” [6]. Ураховували, що виконання студентом ролі у грі дає йому змогу виконувати педагогічні функції, рости як особистість і фахівець, а також самоутвердитися у виборі професії. Окрім того, було організовано інші навчально-педагогічні ігри: “Консультація з іноземної мови”, “Ігровий гурток з іноземної мови”, “Конкурс як форма організації навчальної діяльності”, “Індивідуальні та парні форми організації навчальної діяльності молодших школярів”, “Групові й фронтальні форми організації навчальної діяльності молодших школярів”, “Дидактичні ігри з буквами та звуками на уроках іноземної мови”, “Лексичні ігри для вивчення іноземної мови”, “Орфографічні ігри”, “Граматичні ігри”, “Дидактичні ігри для розвитку навичок читання, аудіювання, мовлення, письма”.

Одним із ефективних методів підготовки студентів до організації навчальної діяльності молодших школярів є **мікрвикладання**. Воно тривало 7–15 хвилин залежно від рівня готовності майбутніх педагогів виконувати роль викладача. Моделюючи фрагменти різних форм навчальної діяльності, майбутні вчителі іноземних мов набували досвіду педагогічної діяльності, в них формувалися організаційні вміння і навички.

Використання навчально-педагогічних ігор у професійній підготовці, на наше переконання, є найдієвішим методом розвитку творчості та отримання професійного досвіду студентами, оскільки через моделювання педагогічних

ситуацій розвивалося творче мислення майбутніх фахівців. Студенти, вирішуючи завдання, вчилися організовувати різні форми навчальної діяльності та керувати ними, знаходити причини невдач, вести бесіду, діалог, аналізувати та порівнювати результати роботи.

Самооцінку майбутніми вчителями іноземної мови в початковій школі своєї готовності до організації навчальної діяльності на прикінцевому етапі експерименту ми з'ясували, використовуючи картку самооцінки. Кількісні дані отриманих результатів представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Самооцінка студентами готовності
до організації навчальної діяльності молодших школярів

№ п/п	Варіанти відповідей	Відповіді, %	
		До експерименту	Після експерименту
1.	Переконаний (а), що готовий (ва)	15	32
2.	Маю сумніви, щодо готовності	51	59
3.	Вважаю, що не готовий (ва)	34	9

Як видно з даних таблиці, після використання методів активного навчання у самооцінці студентами своєї готовності до організації навчальної діяльності відбулися позитивні зміни. Так, 32% (48) студентів були переконані в тому, що вони готові до організації навчальної діяльності молодших школярів (було 15%); мають сумніви щодо готовності 59% (87) студентів (було 51%); лише 9% (13) студентів визнали, що не готові до організації навчальної діяльності у початковій школі (порівняно з 34% на початковому етапі експерименту). Отож, відбувся зріст показників, що підтверджує ефективність використання методів активного навчання.

Підсумовуючи сказане вище, доходимо висновку, що розвитку самостійності, комунікативних, організаторських умінь майбутнього вчителя іноземної мови найбільшою мірою сприяють методи активного навчання. Ефективність їх використання залежить від урахування у змісті дисциплін особливостей організації навчальної діяльності учнів початкової школи, реалізації комунікативно-ігрового підходу, створення креативно-ігрового середовища у процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчального процесу у

ВНЗ. Проте подальшого вивчення потребують питання використання методів активного навчання у системі підготовки педагогів до роботи в дошкільних навчальних закладах та у системі післядипломної освіти.

Список літератури

1. Воровка М. І. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / М. І. Воровка. – Тернопіль, 2007. – 20 с.

2. Дівінська Н. О. Формування у студентів філологічних факультетів професійних умінь проведення навчально-педагогічних ігор : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Дівінська Наталя Олександрівна. – К., 2006. – 214 с.

3. Игровое моделирование : методология и практика / [редкол.: Л. Г. Борисова, В. Ф. Комаров, Б. П. Кутырев]. – Новосибирск : Наука, 1987. – 231 с.

4. Редько В. Г. Підготовка вчителя іноземної мови до професійної діяльності / В. Г. Редько // English Language & Culture. – 2007. – № 44 (380). – С. 3–6.

5. Сулаєва Н. В. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сулаєва Наталя Вікторівна. – Полтава, 2000. – 309 с.

6. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посібник / Щербань П. М. – К. : Вища школа, 2004. – 2007. – 207 с.

Tamara Marchiy-Dmytrash. The active education methods' usage as a factor of readiness to professional activity forming in the system of future primary school teachers.

The methods of active education, which are used in the system of future foreign language teachers of primary school, are characterized in the article. The special attention is paid to the educational pedagogical games as an effective method of students' training. The results of experimental research are introduced.

Key words: the methods of active education, educational pedagogical games, foreign language teacher of primary school, skill.